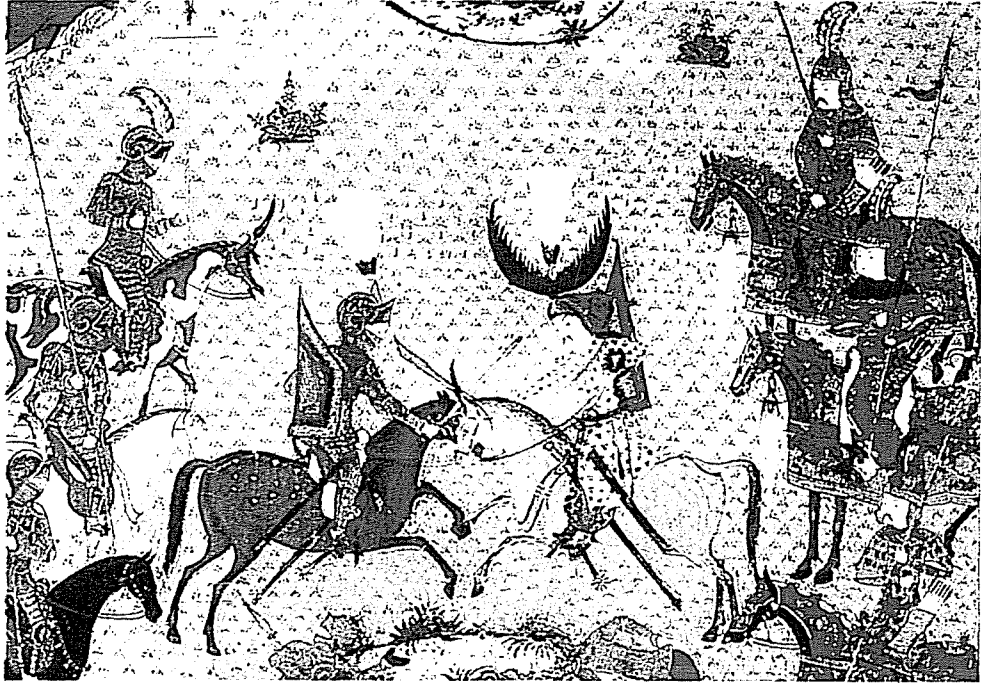

TÜRK DÜNYASI TARİH DERGİSİ

TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI

NİSAN - 1992 **64** 10.000 TL.

OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞ DÖNEMİNDE HİZMETİ GÖRÜLEN AKINCI AİLELERİ - II -

Dr. Fahamettin BAŞAR

Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde, özellikle Rumeli fütuhâtında büyük hizmetleri görülen akıncı ailelerinden birisi de Evrenosoğullarıdır.

Bu aile adını, Karesi beyliği emirlerinden olan Evrenos Bey'den almıştır. Evrenos Bey, Karesi beyliğinin Orhan Bey tarafından Osmanlı hakimiyetine a-

- 1 K. Kâni, "Evrenos Bey", Kaynak, Yıl 3, sayı 36, s. 923. K. Kâni, Evrenos Bey'in babası İsa Bey'in Bozoklu Han'ın oğlu olduğunu söylemektedir. Bunun yanında M.H. Yımaç, Evrenosoğullarının Akkoyunlu Türklerinden geldiğini söylemektedir (Bkz. Umumi Türk Tarihine Giriş, İstanbul 1983, s. 344).
- 2 Ö. L. Barkan, "Kolonizatör Türk Dervişleri", Vakıflar Dergisi, II, 343; I. H. Uzunçarşılı, "Evrenos" mad., İA IV, s. 415.
- 3 J. V. Hammer, Devlet-i Osmâniyye Tarihi, II, trc. M. Âtâ, İstanbul 1330 s. 159.
- 4 Feridun Bey, Münşeâtü's-Selâtin, I, İstanbul 1274, s. 87; Osman Ferid, "Evrenos Bey hanedanına ait Temliknâme-i Hümayün", TOEM, VI/31, İstanbul 1334, s. 432-438.

lınmasından sonra, Hacı İlbeyi, Gazi Fazıl Bey ve Ece Bey gibi diğer Karesi emirleriyle birlikte Osmanlıların hizmetine girmiştir.

Evre nos Bey'in babası İsa Bey'dir¹. İsa Bey, Süleyman Paşa ile beraber Rumeli fütuhâtına katılmış, Makedonya'nun fethi sırasında Prangı (Frankı veya Pranko) köyünde şehit düşerek orada gömülmüştür. Türbesi daha sonra oğlu Evrenos Bey tarafından yaptırılmıştır².

Osmanlı tarihlerinde Evrenos, Evrenuz ve Evrenoz şekillerinde kaydedilmiş olan bu akıncı beyini, batılı tarihçiler Bursa muhafızının oğlu olarak gösterirler ve Bursa'nın fethinden sonra Türklerin hizmetine girdiğini söylerler³. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi Evrenos Bey İsa Bey'in oğludur ve Karesi ümerâsındandır.

Evre nos Bey Osmanlıların hizmetine girdikten sonra, Süleyman Paşa komutasında başlatılan ilk Rumeli fütuhâtına katıldı. 1356'dan sonra Rumeli'de meydan getirilen ilk uçlardan birinin yönetimi bir akıncı beyi olarak Evrenos Bey'e verildi. O, Türk akıncılarının Meriç boyuna ulaşmasından sonra Gelibolu yakınlarındaki Konur-hisarı ve Burgaz'ı üs edinerek Keşan ve Dimetoka taraflarında akıncılarda bulundu (1359). Bu bölgede gösterdiği başarılarından dolayı Orhan Bey ona kılıç ve kaftan göndererek sahip olduğu toprakları kendisine vakıf olarak verdi⁴.

Evre nos Bey, Süleyman Paşa'nın ölümünden sonra Rumeli'deki birliklerin başına gönderilen şehzâde Murad

Bey ile birlikte fetihlere devam etti. Ancak Orhan Bey'in de kısa bir süre sonra ölmesi üzerine şehzâde Murad Bey Rumeli'den ayrılınca, bu bölgenin kontrolü Hacı İlbeyi ile birlikte Evrenos Bey'e bırakıldı. I. Murad Anadolu'da devlet işleri ile uğraşırken, Rumeli'de fethedilmiş olan topraklar bu akıncı beyleri tarafından korundu. Evrenos Bey bir süre sonra Keşan, Malkara ve İpsala'yı da ele geçirdi. Edirne'nin fethine de katılan Evrenos Bey, fetihten sonra İpsala'yı kendisine karargâh yaptı (1361). Daha sonra Batı Trakya'ya geçerek Dimetoka ve Gümülcine'yi Osmanlı topraklarına kattı (1363)¹.

Rumeli'deki Osmanlı kuvvetlerinin sol kolunu idare eden Evrenos Bey, Serez ve çevresinde akınlarda bulundu. Makedonya'nın fethine de katılarak Ferrecik, İskeçe, Kavala, Kara-ferye, Drama ve Zihne'yi ele geçirdi. Serez'i kesin olarak fethettikten sonra Yenice, Üsküb ve Manastır'ı Türk hakimiyetine kattı².

I. Kosova savaşı öncesinde hacca giden Evrenos Bey, dönüşünde Turahanoğullarının atası Paşa Yiğit ile birlikte öncü olarak yer aldığı bu savaşın kazanılmasında önemli rol oynadı³. Evrenos Bey Kosova zaferinden sonra kendisine Arnavutluk sınırları verilince bu bölgeye gitti. Türklerin Arnavutluk'taki önemli stratejik noktaları ele geçirmeleri bu sırada gerçekleşmiştir. Ayrıca Yıldırım Bayezid'in diğer seferlerine de katılan Evrenos Bey, Fetret devrinde Çelebi Mehmed'e tavsiyelerde bulunarak onun kardeşlerini yenmesine ve Osmanlı tahtını ele geçirmesine yardımcı olmuştur.

1 Oruç b. Âdil, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, nşr. F. Babinger, Hannover 1925, s. 20-21; *Âşık Paşa-zâde, Tevârih-i Âl-i Osmân*, nşr. Ali Bey, İstanbul 1332, s. 52-544; *Neşri, Kitâb-ı Cihân-nümâ*, nşr. F.R. UnatM.A. Köymen, Ankara 1949, I, 190-196.

2 Oruç b. Âdil, aynı eser, s. 24-25; *Hoca Sa'deddin, Tâcü't-Tevârih*, I, İstanbul 1279, s. 91-92.

3 İ. H. Uzunçarşılı, "Evrenos" mad., *İA*, IV, 415.

4 *Evlîya Çelebi, Seyahatnâme*, VIII, İstanbul 1330, s. 175-176.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde, özellikle Rumeli fütuhâtında büyük hizmetleri görülen akıncı ailelerinden birisi de Evrenosoğullarıdır. Bu aile adını, Karesi beyliği emirlerinden olan Evrenos Bey'den almıştır. Evrenos Bey, Karesi beyliğinin Orhan Bey tarafından Osmanlı hakimiyetine alınmasından sonra, Hacı İlbeyi, Gazi Fazıl Bey ve Ece Bey gibi diğer Karesi emirleriyle birlikte Osmanlıların hizmetine girmiştir.

Rumeli'nin kazanılması ve Türkleşmesinde önemli yeri olan Evrenos Bey, 100 yaşını aşmış olduğu halde, Şevval 820/Kasım-Aralık 1417'de Vardar Yenicesi'nde vefat etti. Burada yaptırmış olduğu türbesine defnedildi. Ölünceye kadar uç beyliği görevini sürdüren Evrenos Bey'in Vardar Yenicesi'nde cami, mescit, imaret ve medrese gibi tesisler yaptırdığı bilinmektedir. Bunlardan başka diğer Rumeli şehirlerinde de vakıflar kurmuştur. Türbesinin bulunduğu Vardar Yenicesi yıllarca "Evrenos Bey Yöresi" adıyla anılmıştır⁴. Akıncılığın bir ocak şeklinde kurulmasında Evrenos Bey'in büyük emeği geçmiştir.

Evrenos Bey'in Hızır Şah, İsa, Süleyman, Ali, Yakup, Barak ve Beğçe adla-

Evrenos Bey Kosova zaferinden sonra kendisine Arnavutluk sınırları verilince bu bölgeye gitti. Türklerin Arnavutluk'taki önemli stratejik noktaları ele geçirmeleri bu sırada gerçekleşmiştir. Ayrıca Yıldırım Bayezid'in diğer seferlerine de katılan Evrenos Bey, Fetret devrinde Çelebi Mehmed'e tavsiyelerde bulunarak onun kardeşlerini yenmesine ve Osmanlı tahtını ele geçirmesine yardımcı olmuştur.

rında sekiz oğlu vardı. Bunlardan özellikle Ali ve İsa Bey, babalarından sonra akıncı beyleri olarak Rumeli'de hizmet ettiler. Ali Bey, daha babası hayatta iken, bir akıncı beyi olarak adını her tarafa duyurmuştu. Bu başarılarından dolayı Yüreklı Ali Bey olarak anılan bu akıncı beyi, Ankara savaşından sonra babasının isteğiyle Musa Çelebi'nin himayesine girmiş, yine babasının tavsiyelerine uyarak Mehmed Çelebi ile ilişki kurup, onun hükümdar olmasında yardımcı olmuştur. Ali Bey'in Evrenos, Şemseddin Ahmed ve Hüseyin adlı oğullarıyla Evrenos Bey'in oğlu İskender ve onun oğlu Yusuf Bey'ler de Osmanlı devletinde akıncı beyleri olarak görev yapmışlardır.

Evrenos Bey'in oğlu İsa Bey ise, san-

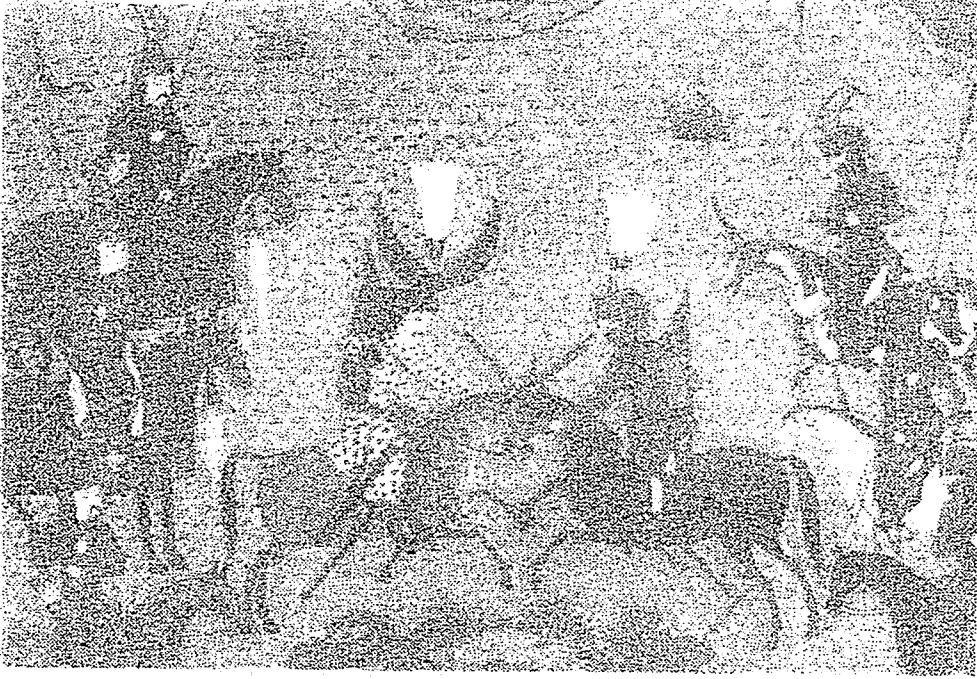
cakbeyi olarak Arnavutluk üzerine yapılan seferlere katıldı (1434-38). 1443 yılındaki Morava savaşına da katılan İsa Bey, Fatih döneminde Arnavutluk'ta meydana gelen olaylarda önemli rol oynadı. Rumeli'de savaştığı her düşmanı ağır yenilgilere uğrattı. İsa Bey, 1479'da Mihaloğullarından Ali ve İskender Beylerle Malkoçoğlu Bali Bey'in katıldığı Erdel akınından dönüşte Karlsburg çevresinde düşman saldırısına uğradı. Birçok kayıp vermesine rağmen güç halde Türk topraklarına çekildi. İsa Bey'in bu savaşta şehit düştüğü söylenmektedir. Türbesi Vardar Yenicesi'ndedir. Ayrıca bu şehirden cami ve imareti de vardır.

İsa Bey'in oğlu Mehmed Bey de sancak beyliği ve akıncılık yapmış, İlbasan sancakbeyi bulunduğu sırada Draç kalesini Venediklerden almıştır.

Evreñosoğulları, akıncılığın önemini yitirmesiyle XVI. yüzyılın ortalarından itibaren eski ünlerini koruyamaz olmuşlar, bununla birlikte XIX. yüzyıla kadar imparatorluk düzeninde siyasi ve idari görevler almak suretiyle çeşitli kollar halinde günümüze kadar gelmişlerdir.

Rumeli'nin Türkleşmesinde büyük yararlıklar gösteren Evrenos oğulları özellikle Vardar Yenicesi'nde yerleşmişler, burada bir çok vakıflar kurmuşlardır¹. Evrenosoğulları, Osmanlıların Rumeli'de ilk vakıf kurucuları arasında yer almışlardır. Vardar Yenicesi'nde bulunan Gazi Evrenos ve Gazi Ahmed Bey'lerin türbeleri ile Büyük camii, Asker camii, Evrenos hamanı ve saat kulesi günümüze kadar kalmıştır.

1 Gazi Evrenos Bey'in vakıfları hakkında yapılan bir araştırma için Vasilis Demetriades, "Problems of Land-Ownership and Population in the Area of Gazi Evrenos Bey's Wakf", *Balkan Studies*, XXII/1, Thessaloniki, 1981, s. 43-57.

Akincıların düşmanla çarpışmasını gösteren bir minyatür.
"Süleyman-nâme", Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, nr.1517, vrk.212a.

Evrenosoğulları Şeceresi

